

«ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΠΩΣ
“ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΑΧΑ ΟΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΛΕΥΚΩΝ ΑΝΔΡΩΝ”».

ΣΕΡ ΤΟΝΙ ΡΟΜΠΙΝΣΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ ΜΑΣ

Ράκσα Ντέιβ

Εικονογράφηση
Κίμπερλι Κλίνθορν-Γουόνγκ

**ΙΣΟΤΗΤΑ,
ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ &
ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ**
στο μακρινό παρελθόν

 **ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ ΜΑΣ

Ράκσα Ντέιβ

Εικονογράφηση
Κίμπερλι Κλίνθορν-Γουόνγκ

Μετάφραση
Γιώργος Παναγιωτάκης, Καρολίνα Μιζάν

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Στη μαμά, στις αδερφές μου και στους Νάιτζελ, Ρούμπεν, Έλιοτ και Άσα,
που άντεξαν δύο ολόκληρα χρόνια να ακούνε τα «ενδιαφέροντα στοιχεία» μου
στο οικογενειακό τραπέζι. **P. Ντ.**

Στη μαμά μου και στον μπαμπά μου με όλη μου την αγάπη. Σας ευχαριστώ
για τη στήριξη, την ενθάρρυνση και την αγάπη. Φιλιάκια! **Κ. Κ. Γ.**

Εκδόσεις Πατάκη – Βιβλία γνώσεων και δραστηριοτήτων
Ράκσα Ντέιβ, *Μαθήματα από τους προγόνους μας*
Raksha Dave, *Lessons From Our Ancestors*
Εικονογράφηση: Κίμπερλι Κλίνθορν-Τουόνγκ
Μετάφραση: Πιόργος Παναγιωτάκης, Καρολίνα Μιζάν • Υπεύθυνη έκδοσης: Υβόνη Καρύδη
Διορθώσεις: Κώστας Σίμος • DTP: Νίκη Αντωνακοπούλου
Copyright© Lucky Cat Publishing Ltd, 2023
Copyright© για το κείμενο Raksha Dave, 2023
Copyright© για την εικονογράφηση Kimberlie Clinthorne-Wong, 2023
Copyright© για τη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2023
Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από Magic Cat Publishing Ltd, 2023
Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2023
KET E774 • KE 101/2023 • ISBN 978-960-16-5698-4
Τυπώθηκε στην Κίνα

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 4–5 Το κάθε αντικείμενο μας αφηγείται και μία ιστορία
- 6–9 Οι πρώτοι Αυστραλοί ήταν οικολόγοι
- 10–13 Γυναίκες και παιδιά ζωγράφισαν το σπήλαιο Σοβέ
- 14–17 Η ισότητα των φύλων άνθισε στο Τσαταλχογιούκ
- 18–21 Το Μοχέντζο-ντάρο ήταν μια βιώσιμη πόλη
- 22–25 Οι θρυλικές πολεμίστριες της αρχαίας Κίνας
- 26–29 Οι Μαύροι Φαραώ που κυβέρνησαν την αρχαία Αίγυπτο
- 30–33 Οι γυναίκες θριάμβευαν στους Ολυμπιακούς αγώνες της αρχαιότητας
- 34–37 Ασόκα. Ένας σπουδαίος και συμπονετικός βασιλιάς
- 38–41 Η φυλή των Μακά ζούσε σε απόλυτη αρμονία με τη φύση
- 42–45 Οι Ινδιάνοι ζούσαν σε κοσμοπολίτικες πόλεις
- 46–49 Κι όμως, οι Βίκινγκς ήταν και φιλήσυχοι έμποροι
- 50–53 Η Μεγάλη Ζιμπάμπουε κατέρριψε τις θεωρίες των αποικιοκρατών
- 54–57 Οι πρόγονοι των Ινουίτ ζούσαν σε μια κοινωνία ισότητας
- 58–61 Το Μάτσου Πίτσου χτίστηκε χάρη στη μετανάστευση
- 62–63 Ερωτήσεις προς τους αρχαιολόγους
- 64 Γλωσσάρι

Το κάθε αντικείμενο μας αφηγείται και μία ιστορία

Η επιστήμη της αρχαιολογίας μελετά τους διάφορους λαούς ερευνώντας τα ίχνη που άφησαν πίσω τους. Από τα κτίρια και τα εργαλεία, μέχρι τα κόκαλα και τα δόντια τους. Τα ευρήματα αυτά είναι σαν τα κομμάτια ενός παζλ. Όταν τα ενώσουμε μπορούμε να πάρουμε μια γεύση για τη ζωή των ανθρώπων στο παρελθόν. Ίσως να πιστεύεις ότι εμείς οι αρχαιολόγοι ενδιαφερόμαστε μονάχα για τα πολύτιμα αντικείμενα, όπως τα κοσμήματα ή τα νομίσματα. Ε λοιπόν, όχι. Συχνά, τα ταπεινά αντικείμενα της καθημερινότητας, όπως τούβλα ή υπολείμματα φαγητού, μας δίνουν πολύ περισσότερες πληροφορίες.

Έχοντας ως αφετηρία πενήντα αρχαιολογικά ευρήματα, το βιβλίο αυτό επιχειρεί να δει τους ανθρώπους του παρελθόντος μέσα από ένα νέο πρίσμα. Είναι τόσο χρήσιμα τα διδάγματα που μπορούν να μας δώσουν! Σίγουρα θα έχεις ακύσει πολλά για τους τρομερούς μονομάχους της αρχαίας Ρώμης, για τους αιμοσταγείς Βίκινγκς από τον Βορρά και για τον φαραώ Τουταγχαμών που βασίλευε στην Αίγυπτο. Τι γνωρίζεις όμως για την πανάρχαια πόλη στην Τουρκία όπου υπήρχε ισότητα των φύλων, για τον καλόκαρδο βασιλιά από την Ινδία που απεχθανόταν την αδικία ή για την καστρούπολη των Ίνκας που χτίστηκε από μετανάστες;

Θα κάνουμε λοιπόν ένα ταξίδι πίσω στον χρόνο. Θα επισκεφτούμε δεκατέσσερις αρχαίους πολιτισμούς φέρνοντας στο φως ξεχασμένα γεγονότα και ιστορικές παρερμηνείες. Θα γνωρίσουμε από κοντά την ισότητα, τη συμπερίληψη και τη βιωσιμότητα του αρχαίου κόσμου, αντλώντας από τους προγόνους μας χρήσιμα διδάγματα, που ελπίζω ότι θα σταθούν έμπνευση για σένα ώστε να χτίσεις ένα καλύτερο μέλλον.

Μην ξεχνάς πως πρέπει και εσύ να αφήσεις κάτι πίσω σου, για τους αρχαιολόγους του μέλλοντος!

Ράκσα Ντίβ

αρχαιολόγος και παρουσιάστρια

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΥΣΤΡΑΛΟΙ ΗΤΑΝ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ

Η Αυστραλία είναι η πατρίδα του παλαιότερου πολιτισμού που υπάρχει ακόμα. Ενός πολιτισμού που φροντίζει και προστατεύει το περιβάλλον

Πριν από περισσότερο από σαράντα χιλιάδες χρόνια, οι πρώτοι κάτοικοι της Αυστραλίας έφτασαν και ρίζωσαν εκεί, αφού διέσχισαν τον ωκεανό που τη χωρίζει από την Ασία.

Εκείνη την εποχή, το μεγαλύτερο μέρος της Γης ήταν ακόμα καλυμμένο από πάγους.

Κι όμως, οι πρόγονοι των Παακάντζι, των Μάτι Μάτι και των Νιαμπάα, οι οποίοι ζούσαν γύρω από τη λίμνη Μάνγκο και τις λίμνες Γουιλάντρα, ευημερούσαν.

Και, αφού η γη τους έδινε τροφή και τους φρόντιζε, της το ανταπέδιδαν προστατεύοντάς τη. Δεν έπαψαν ποτέ να το κάνουν. Ακόμα και σήμερα οι Παακάντζι, οι Μάτι Μάτι και οι Νιαμπάα εξακολουθούν να ζουν σε απόλυτη αρμονία με τη γη και τη φύση, και το γεγονός ότι ο πολιτισμός τους ανθίζει εδώ και τόσες χιλιάδες χρόνια είναι η απόδειξη της βιωσιμότητάς του.

Οι πρόγονοι των Παακάντζι, των Μάτι Μάτι και των Νιαμπάα ήταν **ΠΡΟΣΤΑΤΕΣ** του περιβάλλοντος. Φρόντιζαν τη γη τους, σέβονταν τα άγρια ζώα και χρησιμοποιούσαν γνώσεις που περνούσαν από γενιά σε γενιά.

Έφτιαχναν τις **ΕΣΤΙΕΣ** τους σκάβοντας τη γη με κλαδιά. Το έκαναν για τον ίδιο λόγο που το κάνουμε εμείς σήμερα: Για να μαγειρεύουν το φαγητό τους ή για να ζεσταίνονται στη φωτιά τους. Τις κατασκεύαζαν με διάφορους τρόπους: Με κάρβουνα, πηλό ή ακόμα και με το πάνω μέρος από τις φωλιές των τερμιτών.

ΠΟΤΕ
Περίπου
το 40000 π.Χ.
ΠΟΥ
Λίμνη Μάνγκο,
Αυστραλία

Οι θολωτές καλύβες τους λέγονταν **ΓΚΟΥΝΙΑ** και ήταν φτιαγμένες με κλαδιά, φλοιούς δέντρων ή ακόμα και φύλλα. Τις έχτιζαν στην όχθη της λίμνης, στα σημεία που γνώριζαν πως θα μπορούσαν να βρουν εύκολα τροφή.

Οι Αβορίγινες (δηλαδή οι ιθαγενείς της Αυστραλίας) άφησαν πίσω τους και τις αρχαιότερες **ΠΑΤΗΜΑΣΙΕΣ** που υπάρχουν σε αυτή την ήπειρο. Τα μονοπάτια τους μας λένε πλήθος από συναρπαστικές ιστορίες, όπως για παράδειγμα ότι στη συλλογή της τροφής συμμετείχαν όλα τα μέλη μιας ομάδας: Γυναίκες, άντρες... ακόμα και παιδιά!

Οι πρόγονοι των Παακάντζι, των Μάτι Μάτι και των Νιαμπάα τρέφονταν μονάχα με ό,τι υπήρχε στα μέρη τους. Ήξεραν όμως με ακρίβεια πότε, πού και πώς να βρουν το καθετί. Φάρυαν πέγκες, μουρούνες και άλλα ψάρια χρησιμοποιώντας **ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΕΥΧΡΗΣΤΑ ΔΙΧΤΥΑ**, φτιαγμένα από φυτικές ίνες.

ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΝ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΜΑΝΓΚΟ

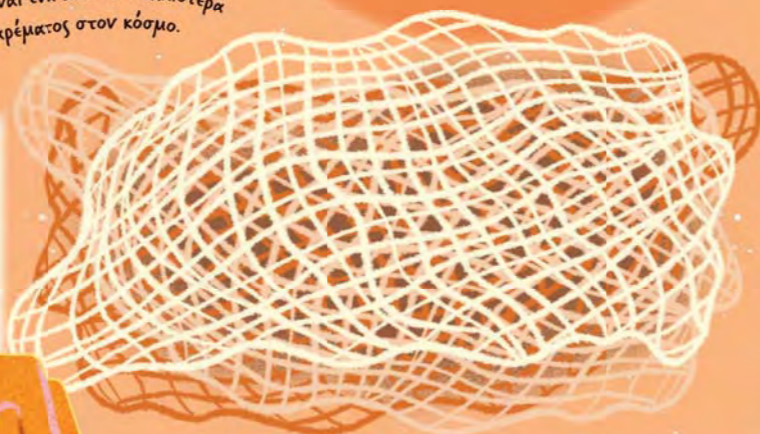
Πατημασιές

Στο αργιλώδες χώμα γύρω από τη λίμνη Μάνγκο έχουν καταγραφεί περίπου πεντακόσιες πανάρχαιες πατημασιές. Είναι οι παλαιότερες σε ολόκληρη την Αυστραλία, αλλά και οι περισσότερες ανθρώπινες πατημασιές από την εποχή των παγετώνων που έχουν βρεθεί μαζεμένες στον κόσμο. Χάρη σε αυτές μαθαίνουμε ιστορίες για το πώς οι άνθρωποι πηγαionoέρκονταν, έψαχναν για τροφή, κυνηγούσαν και ζούσαν γύρω από τη λίμνη Μάνγκο για χιλιετίες.

Όταν η Μέρι Πάππιν, μια ηλικιωμένη γυναίκα της φυλής Μάτι Μάτι, πρωτοαντίκρισε αυτές τις πατημασιές, είπε: «Είναι σαν να βαδίζω παρέα με μέλη της οικογένειάς μου. Είναι οι ίδιοι άνθρωποι». Πίστευε ότι, χάρη σε αυτά τα ίχνη, οι άνθρωποι από όλο τον κόσμο θα καταλάβαιναν πόσο έξυπνος είναι ο λαός της, για να μπορεί να επιβιώνει με τέτοιο τρόπο στη φύση.

Αυτό το δίχτυ είναι ένα από τα παλαιότερα εργαλεία ψαρέματος στον κόσμο.

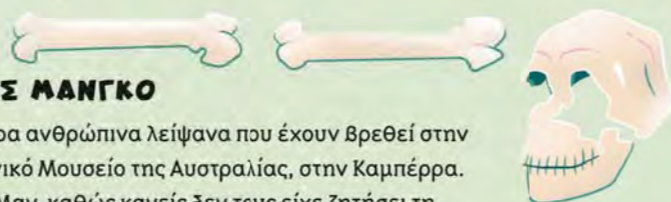
Δίχτυα

Πλέκοντας μεταξύ τους **ΦΥΤΑ** που φύτευαν γύρω από τις όχθες της λίμνης Μάνγκο, οι πρώτοι Αυστραλοί έφτιαχναν μικρά δίχτυα. Έκοβαν τις φυτικές ίνες σε λωρίδες και μετά τις έστριβαν ώστε να γίνουν νήμα και τις ύφαιναν για να κατασκευάσουν ένα **ΣΦΙΧΤΟ ΠΛΕΓΜΑ** και να μπορούν έτσι να πιάσουν τα ψάρια.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΜΑΝΓΚΟ

Το 1974, ένας γεωλόγος ανακάλυψε τον «Μάνγκο Μαν» - τα αρχαιότερα ανθρώπινα λείψανα που έχουν βρεθεί στην Αυστραλία. Από το σημείο της ταφής, τα οστά μεταφέρθηκαν στο Εθνικό Μουσείο της Αυστραλίας, στην Καμπέρρα.

Το γεγονός αυτό στεναχώρησε πολύ τους απογόνους του Μάνγκο Μαν, καθώς κανείς δεν τους είχε ζητήσει τη συμβουλή ή την άδεια για να απομακρυνθούν τα λείψανα από τον τόπο τους.

Απορρίμματα

Χάρη σε απομεινάρια από **ΓΕΥΜΑΤΑ** (σαν αυτά που ρίχνουμε στον σκουπίδοτενεκέ μας) οι αρχαιολόγοι παίρνουν πληροφορίες για τις διατροφικές συνήθειες των ανθρώπων του παρελθόντος. Τα κόκαλα και τα όστρακα που βρέθηκαν στη λίμνη Μάνγκο μάς δείχνουν ότι οι πρόγονοι των Πασακάντζι, των Μάτι Μάτι και των Νιαμπάα έτρωγαν **ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΓΛΥΚΟΥ ΝΕΡΟΥ** (πέρκες, μουρούνες κτλ.), καθώς και μύδια και καραβίδες.

Οι αρχαιολόγοι καταλαβαίνουν ότι αυτά τα απομεινάρια φαγητού ανήκαν σε ανθρώπους, γιατί ήταν συγκεντρωμένα με τρόπο που δε θα μπορούσε να έχει γίνει φυσικά.

Μυλόπετρες

Οι μυλόπετρες ήταν απαραίτητες για να μπορούν οι άνθρωποι να μετατρέπουν τους σπόρους σε αλεύρι ώστε να **ΦΤΙΑΞΟΥΝ ΨΩΜΙ**. Κάποτε πιστεύαμε ότι τα πρώτα ψωμιά ζυμώθηκαν και ψήθηκαν από έναν αρχαίο πολιτισμό που άκμασε στη σημερινή Ιορδανία. Κι όμως, οι Αβορίγινες το έκαναν πρώτοι, κάπου δέκα χιλιάδες χρόνια νωρίτερα. Δεν ήταν εύκολο να βρεθούν οι κατάλληλες πέτρες γύρω από τη λίμνη Μάνγκο. Μάλλον λοιπόν τα πολύτιμα αυτά αντικείμενα μεταφέρονταν ή αγοράζονταν από αλλού, άρα υπήρχε μια εκπληκτικά πρώιμη μορφή **ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ**.

Έπειτα από έναν αγώνα δεκαετιών, το 2017 ο Μάνγκο Μαν επέστρεψε επιτέλους στον τόπο του, όπου τον καλωσόρισαν με μία συγκινητική τελετή, γεμάτη χορό και τραγούδι. Η ιστορία αυτή λειτουργεί ως υπενθύμιση προς τους αρχαιολόγους ότι πρέπει να λαμβάνουν πάντα υπόψη τα δικαιώματα τόσο των ίδιων των εκλιπόντων, όσο και των συγγενών τους και της κοινότητας στην οποία ανήκουν. Τώρα πια οι αρχαιολόγοι τηρούν με ευλάβεια τον κώδικα ηθικής, μια λίστα με κανόνες οι οποίοι διασφαλίζουν ότι τα ανθρώπινα λείψανα αντιμετωπίζονται με σεβασμό και αξιοπρέπεια.

Δες τον **ΑΡΧΑΙΟ ΚΟΣΜΟ** με ένα νέο μάτι.
Συνάντησε...

**ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΗΣΑΝ
ΤΙΣ ΠΙΟ ΠΑΛΙΕΣ ΣΠΗΛΑΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ**

**ΤΟΥΣ ΜΑΥΡΟΥΣ ΦΑΡΑΩ, ΠΟΥ ΕΙΧΑΝ ΞΕΧΑΣΤΕΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ**

**ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ,
ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΜΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΟΛΗ**

**ΤΙΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΡΙΕΣ ΠΟΥ ΗΓΗΘΗΚΑΝ
ΣΤΙΣ ΜΑΧΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΙΝΑΣ**

ΤΟΥΣ ΦΙΛΗΣΥΧΟΥΣ ΒΙΚΙΝΓΚΣ ΠΟΥ ΕΚΑΝΑΝ ΕΜΠΟΡΙΟ

**ΤΟΥΣ ΑΦΡΙΚΑΝΟΥΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΠΙΣΩ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΗ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ**

Κάνε ένα ταξίδι στο παρελθόν που θα σου μείνει αξέχαστο,
παρέα με την αρχαιολόγο και παρουσιάστρια **ΡΑΚΣΑ ΝΤΕΪΒ**,
η οποία ρίχνει φως σε ξεχασμένα γεγονότα και ιστορικές παρερμηνείες.

Μέσα από **50 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ**,
το ξεχωριστό αυτό βιβλίο μάς χαρίζει μια φρέσκια ματιά στο κοινό μας παρελθόν
και μας δίνει έμπνευση να χτίσουμε ένα καλύτερο αύριο.

ISBN 978-960-16-5698-4

Βοηθ. κωδ. μπχ/σπς 09698

10+